

vse neštevilne ovire in končno zagotovil njegov obstanek, jasno določil njegov program težeči k svobodi in prostosti vsega človeštva. Znanstveno svoje delovanje je začel Fr. Palacký na široki podlagi slovanski in s tem mnogo prispel k vzajemnemu zblizanju slovanskih plemen, katero se je jasno in izrecno pokazalo na znamenitem shodu avstrijskih Slovanov l. 1848. v Pragi, „h kateremu“, po besedah tega shoda, „so se prvič, odkar nas omenja zgodovina, sešli raztrošeni udje velikega debela slovanskega v lepem številu iz daljnjih pokrajin, da bi se zopet liki bratje med seboj mirno posvetovali o skupnih svojih zadevah in se odločno izjavili, da hočejo svoji narodnosti v Avstriji z vsemi dovoljenimi sredstvi pridobiti popolnega priznanja istih pravic v državi, katere uživata naroda nemški in madjarski, zanašajoč se pri tem na močno podporo, katera vre in kipi v vsakem zares svobodnem srcu za pravično stvar“.

Fr. Palacký je bil celega pol stoletja voditelj duševnega razvitka češkega in si je pridobil za svoj narod neumrljivih zaslug s svojimi „Dějinami národu českého“ in drugimi zgodopisnimi deli, z izdajanjem „Starých letopisů českých“, „Archivu českého“, z ustanovitvijo in vodstvom „České Matice“ in s svojimi deli v Muzeju češkem.

Svět kralj. glav. mesta Prage, v katerem mestu je živel in deloval in katerega častni občan je bil, zmatra v prvi vrsti za svojo dolžnost in nalogo, da dostojno počasti spomin velikega Čeha; zato je sklenil počastiti stoletnico rojstnega dne Franciška Palackega z veliko slavnostjo, dostojno njega spominu in narodu, s slavnostjo, pri kateri se položi temeljni kamen spomenika in katera bo ohranila trajen spomin prihodnjim vekom.

V ta namen je pozval mestni svět skupno z mesti v okolici podpisani slavnostni odbor, da naj izvrši to svojo nalogo kolikor mogoče častno in slovesno.

Slavnosti se bodo vršile 18., 19. in 20. rožnika t. l. v Pragi.

Zdaj se še enkrat k' Vam, visoko častiti gospod Dekan, obrnem in prav serčno prosim v' imenu svojih součencov in učenk, da bi nas po svoji milosti sodili, z' našimi slabosti poterpljenje imeli, in nam perzanesli, če v' eni alj ovi reči nismo zadostili, prihodnič hočimo to dostaviti.

Prisel je čas ločitve, zato stopi deklica naprej, in daruj visoko častitemu gospodu Dekanu in blagorodnemu gospodu okrajnemu predstojniku šopek rožic v' znamenje naše serčne ljubezni. — Za slovo pa prosim Vas, gospod Dekan, povzdignite svoje roke in pozovite iz nebes dol sem na nas božji blagoslov, da bomo večno srečni, in vekomaj zveličani.

(Zdaj vsi pokleknejo. Potem vstanejo in rečejo: Hvaljen bodi Jezus Kristus.) — — —

Ta govor sem dobil med prašnimi starinami starčka učitelja, katerega kosti že davno trohne pod črno odejo matere zemlje ob zeleni Sotli. Podajam ga cenjenim bravam in bravcem v oni pisavi, kakor se nahaja v originalu. V marsikakem oziru je gotovo ta govor zanimiv, ker se spozna nekoliko ves slovesen običaj koncem leta in tudi v jezikovnem oziru ima vrednost, da se spozna slovenščina onih let.

Iv. Šega.

Vabimo k temu dostojnemu izrazu hvaležnosti češkega naroda napram njegovemu velikemu probuditelju vse drage brate po širih krajih slovanskih, da bi prišli in z nami proslavili spomin velikega Čeha in Slovana in s tem tudi spomin probujenja češkega naroda in ideje slovanske.

Z odkritosrčno in iskreno udanostjo širimo Vam naproti svoje roke in Vas vabimo k gostoljubnemu svojemu ognjišču, v kraljevsko, zlato, slovansko našo Prago, in Vam kličemo nasproti presrčni

Na zdar!

Dano v Pragi dne 10. sušca l. 1898.

Odbor za proslavo stoletnice rojstnega dne Franciška Palackega v Pragi.

JUDr. Jan Podlipny,

starosta kral. hlav. města Prahy,

čestný předseda.

Karel Vendulák,

za obec kral. hlav. města Prahy,

místopředseda.

Ferdinand Voiti,

za obec kral. hlav. měst Prahy,

předseda.

Močnikovo razštevaje.

(Spisal prof. L. Lavtar.)

Rer v rabi izraza „razštevaje“ nismo dosledni, je treba, da izpregovorim nekoliko besedi o njem, preden se podam h glavni nalogi. Močnik piše v svoji nemški računici: „Eine Zahl durch eine andere messen oder theilen, heißt dividieren,“ kar je v njegovi poslovenjeni računici prav dobro izraženo z besedami: „Število s številom meriti ali deliti, se pravi razštevati“. Reči moram, da se zadnjemu izrazu dolgo časa nisem mogel privaditi, in vendar je izvrsten, a ne samo za silo dober. Ako n. pr. hočem pozvedeti, a) kolikokrat je 4 v 12, ali b) koliko je $\frac{1}{3}$ od 12, moram število 12 razstaviti na enake dele ($12 = 4 + 4 + 4$) ter določiti a) število takih delov, ali b) kolikost enega dela, kakoršno razstavljanje se najlaglje vrši v obliki množenja (naštevjanja) na vprašanje a) kolikokrat 4 je 12, ali b) 3 krat koliko je 12. Število 12 je torej „razštet“, ako ga imamo a) meriti, ali pa b) deliti. — Merjenje radi prevajajo na ponavljano odštevaje, kar pa prav za prav spet le name-rava, da se število 12 razšteje. Poprimimo se torej sploh izraza „razštevati“ za tuji „dividieren“. Iz enakega vzroka se poslužujemo za „multiplicieren“ izraza „naštevati“. Vse štiri računске vršitve bi imele potem imena: Seštevaje, odštevaje, naštevaje in razštevaje.

Razštevaje je a) ustno in b) pismeno. Zadnje, kakor ga obravnava Močnik, mi že dolgo časa ne da miru, in zdi se mi skrajni čas, da ga natančneje prerešetamo. Hočem se torej v tem spisu osobito s čistim pismenim razštevanjem pečati, ustno in uporabno razštevaje pa le mimogrede omenjati, kjer se mi to zdi potrebno.

Močnik piše (navod str. 129): „Pismeno razštevaje se le malo razloči od ustnega merjenja ali deljenja. Deliti se ima posamezna mesta*) začeni pri najvišem; ako se deli stotice, se dobi stotice; ako se deli desetice, se dobi desetice; ako se deli ednice, se dobi ednice.“

*) Prav za prav mest ne moremo deliti, ampak le število enot na vsakem teh mest.

Te misli so jako dobre, ako bi jih razvijal in osvetlil Močnik na primerih n. pr. tako, kakor hočem v tem spisu na primernem mestu pokazati. Močnik piše dalje: „Najprej obravnavamo naloge, pri katerih se nima prehajati na drug red. N. pr. Naj se deli 96 s 3.“

$$\begin{array}{r} DE \quad DE \\ 96 : 3 = 32 \\ 9 - \\ \hline 6 \\ 6 \end{array}$$

Z začetka se more zaradi lažjega vzora dekadični pomen posameznih števil s črkami nad njimi zaznačiti.

1. V zmislu merjenja. Kolikokrat je 3 v 96? 3 je v 9 E 3 krat, v 9 D torej 30 krat; napišemo torej za ednačajem 3 D. Zdaj se pa hočemo prepričati, ali je 3 v 9 D natančno 30 krat; 30 krat 3 je 90 ali 9 D, te napišemo pod 9 D in odštevamo. Ali kaj ostane? Torej je 3 v 9 D natančno 30 krat. — Zdaj pa poiščimo, kolikokrat je 3 v 6 E; zato napišemo 6 E doli, 3 je v 6 E 2 krat; ti 2 E napišemo za 3 D; 2 krat 3 je 6; ako napišemo te 6 pod 6 E in odštevamo, ne ostane nič. 3 je torej v 96 30 krat in 2 krat t. j. 32 krat.

2. V zmislu deljenja: Koliko je 3 del od 96? Ako 9 D na 3 enake dele razdelimo, pridejo na 1 del 3 D; te napišemo na desni. Razdeljene so torej 3 krat 3 D ali 9 D; te napišemo pod 9 D in odštevamo. Nobena D ne ostane. — Deliti imamo še 6 E, postavimo jih doli. Ako delimo 6 E na 3 enake dele, prideta na 1 del 2 E; te postavimo na desno. Delili smo torej 3 krat 2 E ali 6 E; 6 E od 6 E ne ostane nič. Tretji del od 96 so torej 3 D in 2 E, t. j. 32.

Tu smo 96 s 3 merili in delili. Število z drugim meriti ali deliti, se pravi razštevati. Število 96, katero merimo ali delimo, se imenuje deljenec; število 3, s katerim merimo ali delimo, delitelj; število 32, katero pri merjenju ali deljenju dobimo, količnik.*

Takisto postopa Močnik za slučaje:

$$„426 : 2, 78 : 2, 347 : 4“$$

samo da pri enem primeru meri, pri drugem pa deli. Postopanje pri primeru

$$„24867 : 81“$$

je prejšnjemu podobno in zaradi krajšega tega ne navajam, vendar je pa dobro, če čitatelj mojega spisa to postopanje prebere v navodu str. 159, da moje sledeče besede do čistega razume. Močnik sam pristavi besede: Aus dieser umständlich gehaltenen Entwicklung ersehen die Schüler i. t. d.

Ako si ogledaš taka dolga razvijanja, si prisiljen, da se vprašaš, ali je otrok zares zmožen, da jih prenaša in prebavi. Izrazim celo prepričanje, da večina učiteljev ne razvija teh pravil po Močnikovem načinu, če pa to že enkrat za silo stori, da pozneje vendarle v mehanski razštevaju uri, katero so stari učencem kar naravnost pokazali, ne da bi jih poprej z dolgimi razpravami begali. Mehanizma pa, ki ga učenci ne razumejo, vendar ne moremo in ne smemo odobravati. Vsiljuje se nam torej vprašanje:

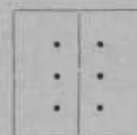
Ali je mogoče pouk iz računstva tako urediti, da se učitelj vsakemu dolgemu razpravljanju ogiblje ter učenca le vodi, vse drugo pa njegovemu razumu prepušča?

Na to vprašanje sem odgovoril že s svojim načrtom za pouk iz računstva na enorazrednicah, ki sem ga priobčil

v „Popotniku“. Prosim pa pri tej priložnosti, da vsak ta načrt, kdor se ž njim peča, s pomislekom prebira od konca do kraja, ne le tu pa tam, in naj si zvezo posameznih členov dobro ogleda, če hoče dospeti do veljavne razsodbe o njem. Na to vprašanje pa hočem tudi v tem spisu odgovoriti z ozirom na učenca v prvem šolskem letu, osobito pa z ozirom na pismeno razštevaje.

Pri pouku iz računstva se premalo oziramo na svojost učenca in na svojost predmeta, in od tod izvirajo marsikateri težave. Preden torej preidem k svoji nalogi, hočem na tri težke pomote opozoriti, ki jih zagrešimo pri pouku iz računstva. 1. pomota: Računska snov že od začetka ni prav urejena.

O tem sem že mnogo govoril in pisal, in ravno o tej točki se pedagogi največ pričkajo. Pri nas v Avstriji, to je v Močnikovih računicah, nahajamo še zmerom vsestransko obravnavanje števil, katero so nam zanesli od tam, kjer kujejo za nas zveličalne ideje. Malokomu pa pride na misel, da je Nemčija jela popuščati to metodo, da so ji celo oni dali slovo, kateri so jo navadno zastopali, ker so spoznali pri pouku, da so na napačnem poti. Ali se to pravi računati, če otroci gledajo na sliko

in ž nje bero, da je:

$$3 + 3 = 6, 6 - 3 = 3, 2 \times 3 = 6, 3 \text{ v } 6 = 2, \frac{1}{2} \text{ od } 6 = 3?$$

Nehote mi pride na misel knjiga: „Das Rechnen im ersten Schuljahre. (Zahlenraum 1—20.) Von Josef Gauby“, ki je v Gradcu zagledala beli dan. Po svoje je izvrstno sestavljena in kaže na spretnega učitelja, ki hoče obrabljeno idejo z vso silo rešiti, vendar se pa bistveno ne razloči od Močnikovih knjig. V nji se vidi, kako se otroci z vso silo pripravljajo, da bi za vsestransko obravnavanje števil — t. j. za prisvojitve neprebavljive tvarine — postali zmožni: V to svrhu se pečajo v številnem prostoru 1—5 s štenjem, s številno podobo, s številko, kar je drugače prav lepo obravnavano, spoznavajo posamezna števila, se bavijo z razstavljanjem*) teh števil na dva dela, s prištevanjem, z odštevanjem najprej z vsakim zase in potem z obojima v zvezi, z dopolnjevanjem in primerjanjem števil, s pojmi „enkrat“, „dvakrat“, „trikrat“ . . . da se pripravljajo na nadaljevano razstavljanje števil tudi na več kot 2 dela in na naštevanje, končno se pečajo z naštevanjem in merjenjem števil. Kolikovrstna snov za malo glavico!

V številnem prostoru 1—10 postopa Gauby kakor Močnik. „Von 5 aufwärts bis 10 ist dann der von Močnik eingeschlagene Weg am Platze“, so Gaubyjeve lastne besede), pri katerem postopanju pa vendar potreba skozi vsa okna gleda, da je le dobro, ako se kolikor mogoče poslužujemo štetja in da ločimo prištevanje, odštevanje, naštevanje in merjenje drugo od drugega, če tudi le pri vsakem posameznem številu, kakor to stori Gauby. V številnem prostoru do 20 se Gaubyjevo postopanje razloči od Močnikovega — na jeziku mi leži beseda „navidezno“ — ker obravnava vse vrste računov drugo poleg drugega, četudi postopa ves čas po celem prostoru. „Auch von 10 aufwärts noch von einer Zahl zur anderen vorzu-

*) Ko si učence izuril v prištevanju in odštevanju, razstavljanju otroci števila samostojno, po tem poti pa mora učitelj staviti vprašanje na vprašanje, da doseže svoj zmoter.

schreiten, wie Močnik es macht, können wir nicht gut-heissen. Das Zerlegen über 1 2 hinaus wird ermüdend, ist zeitraubend und für das weitere Fortschreiten des Unterrichts ganz und gar unnöthig . . . Nachdem man die Zahlen von 10—20 vorgeführt und die Schüler mit der Anschrift derselben vertraut gemacht hat, gruppiere man die Uebungen für das Zu- und Wegzählen, Vervielfachen und Messen derart, dass sich die Schüler fortwährend im ganzen Zahlengebiete (1—20) zu bewegen haben . . .“

Prepričan sem, da doseže Gauby po novi skrpani metodi za svoje prvo šolsko leto boljše uspehe kakor poprej — celo take, da ga kratkogledi občudujejo, vendar pa on ne pripravlja za prihodnji pouk iz računstva. Tudi njegovo postopanje ni nič drugega kot branje zneskov iz številnih podob, katere ali napiše na tablo, ali pa sestavlja iz kroglic na računskem stroju ali iz palčic i. t. d. On ne računa, t. j. on ne vadi učencev, da bi iskali število iz danih števil po spoznanem zakonu, kar se pa lahko od začetka že zgodi. Recimo, da smo otroka že seznanili s števili do 10 in z vsem drugim potrebnim gradivom, kakor je to razvideti iz moje prve računic, recimo da otroci znajo šteti in da tudi vedo, kako se od števila za 1, 2, 3 . . . dalje šteje, potem jim že lahko damo nalogo: „Katero število dobiš, ako od 3 za 2 dalje šteješ?“ — Kakor ta primer, tako preprosto se mora vsa snov prvega šolskega leta obravnavati; pri tem postopa učenec samostojno in se vadi v računanju, v nazornem računanju in ne v nazornem branju zneskov. Gaubyjevo nasprotje, v katero se sam postavi, hočem še osvetliti na primeru za uporabno računanja, katero tudi on ne ve s pravega stališča ocenjevati.

„Koliko zvezkov moreš iz 15 pol popirja narediti, ako vzameš za vsak zvezek 3 pole?“

To nalogo obravnava Gauby tako-le:

a) Učitelj izreka nalogo glasno in jasno.

b) Koliko pol vzameš za en zvezek? (3) Kaj moramo izračunati? (Koliko zvezkov moremo narediti iz 15 pol.)

Postopanje do tod moram le popolnoma odobravati.

c) in d) Koliko zvezkov moreš iz 3 pol narediti? (1 zv.) Iz 3 pol + 3 pol ali iz 2×3 pol? (2 zv.) Koliko zvezkov iz 3×3 pol? — Iz 4×3 pol? — Iz 6×3 pol? — Mi pa moramo izračunati, koliko zvezkov moremo iz 15 pol narediti. Ko bi le vedeli, kolikokrat 3 pole je to? Učenec: 15 pol je 5×3 pole. Koliko zvezkov moremo torej iz 15 pol narediti? (5 zv.)

Učitelj: Pozneje boste rekli: Iz 15 pol popirja moremo toliko zvezkov narediti, kolikokrat so 3 pole v 15 polah. 3 pole so v 15 polah 5 krat. Iz 15 pol moremo torej 5 pol narediti.

Nazorovanje. Učitelj položi 15 pol popirja na mizo. Učenci se prepričajo, da je 15 pol. (Šteti.) Potem učitelj 3 pole proč vzame. Te 3 pole dado prvi zvezek. Vzame spet 3 pole proč. Te 3 pole dado drugi zvezek i. t. d. S tem se učenci prepričajo, da se more dejansko iz 15 pol narediti toliko zvezkov, kolikokrat so 3 pole v 15 polah.

e) Ponavlja nalogo, N.! (Stori.) — Odgovori in začni z besedo „ako“, J.! (Stori.)“

Tako obravnava Gauby uporabno merjenje (str. 102.), pa tudi po Močnikovem ne moreš drugače postopati. Ubogi učenček! To je huje, kakor da bi te križali! V tem obravnavanju pa je tudi vsa obsodba Gaubyjevega postopanja.

Gauby s tako rešitvijo namreč sam prizna, da mora učence prištevanje, oziroma naštevanje razumeti, če hoče merjenje premagati; Gauby sam prizna, da mora učencu staviti vprašanje na vprašanje, če ga hoče privedi do rešitve te naloge; on sam prizna, da mora v vprašanje že rešitev naloge pokladati, on torej sam prizna, da tu o samostojnosti učenčevi še govora ni. Gauby se ne ozira na svojost učencev, kateri ne morejo v tem letu razumeti merjenja. — Isto velja tudi o Močnikovem postopanju.

Koliko drugačen je pouk, če razne vršitve računov dosledno ločimo, to je, če prehajamo na naštevanje, ko si je učenec že prisvojil predstave za prištevanje, če prehajamo na razštevanje, ko si je učenec že prisvojil predstave za naštevanje, kar se pa ne zgodi v 1. šolskem letu, kakor nas uči večletna izkušnja. Koliko drugačen je torej pouk, če v 1. šolskem letu osobito prištevanje in odštevanje izurimo, na naštevanje in razštevanje pa le pripravljamo, če prepustimo torej naštevanje in razštevanje drugemu šolskemu letu, za kateri vršitvi je prostor 1—20 tako preozek, če se z razštevanjem šele pečamo, ko je naštevanje učencem prešlo v kri in meso itd. itd. Navedeni primer bi potemtakem šele v drugem šolskem letu in sicer najprej za one slučaje, pri katerih je količnik 2 ali 3, po naslednjih stopnjah obravnavali. Mislimo si, da učenci naštevanje že popolnoma razumejo in sicer tudi pri uporabnem računu, potem mu stavimo navedeno nalogo glasno in jasno in zahtevamo celo od njega, da jo še enkrat sam pove. Zdaj pa prepustimo njemu odgovor, kateri se, kakor nas uči izkušnja, navadno glasi: „5“. Učitelj: Dobro si izračunal, reci pa boljše „5 zvezkov.“ — Kako si pa to izračunal? — Učenec odgovori: Ker je 5 krat 3 15. — Dobro! Reci pa boljše: Ker je 5 krat 3 zvezki 15 zvezkov“. To je 1. stopnja za rešitev takih nalog, in na tak način rešujemo naloge več časa (več tednov), toliko časa, da si učenci prisvoje zvezo takih predstav. Ko se je ta prisvojitve dosegla, pride 2. stopnja na vrsto, pri kateri se učenec najprej vpraša: „Kolikokrat 3 pole je 15 pol?“ — 5 krat 3 pole je 15 pol; torej morem iz 15 pol 5 zvezkov narediti. — Na tak način rešujejo učenci naloge več časa, in šele potem, ko si morejo sami z vprašanji pomagati, preidemo na 3. stopnjo, pri kateri rešujemo nalogo v obliki razštevanja in ne v obliki naštevanja. Te misli sem le na kratko načrtal, upam pa, da me razume vsak blagovoljni čitatelj, ter da smem preiti na pogovor o drugi težki pomoti, katero zagrešimo pri pouku iz računstva.

O Gaubyjevi metodi sem pa tudi zato govoril, da odgovorim onim Slovencem, kateri so Gaubyjevo knjigo dobili v roko, jo pregledali in že tudi raznesli njeno hvalo med slovenski učiteljski svet. 2. pomota: Na podrobne stopnje se oziramo premalo. Oglejmo si take stopnje za ustno razštevanje in sicer tudi one, s katerimi na tako razštevanje pripravljamo. Omeniti moram tudi, da otroci že znajo števila razstavljati, prištevati in naštevati, ko začnem prevajati na ustno razštevanje.

1. stopnja. Razstavljanje števil na 2 (v prost. 1—20), na 3 (1—30) a) neenake, b) enake dele.

N. pr. a) $6 = 4 + 2$, b) $6 = 3 + 3$.

2. stopnja. Razstavljanje števil na 2 in 3 enake dele v zvezi z naštevanjem.

N. pr. $2 = 1 + 1$ ali $2 = 2 \times 1$, $3 = 1 + 1 + 1$ ali $3 = 3 \times 1$.

3. stopnja. Obrat druge stopnje. N. pr. $2 = \cdot \times 1$.

4. stopnja. Prevod tretje stopnje na razštevanje.

N. pr. $\times 1 = 2, 1 \vee 2 =$.

Do tod si mislimo, da število enakih delov ni večje od 2 ali 3; od zdaj zanaprej je pa to število tudi lahko večje. N. pr. $\times 2 = 8, 2 \vee 8 =$.

5. stopnja. Merjenje samo zase. N. pr. $5 \vee 10 =$.

Gotovo je, da vse te stopnje ne pridejo v 1 uri na vrsto; učenec mora imeti časa, da si vsako prisvoji. Kolikor stopenj, toliko vrst nalog, katere učenci prav lahko pri posrednem pouku samostojno rešujejo. (Primerjaj „Načrt za enorazr.“) Če torej učitelj učencem da odduška od ure do ure za vsako podrobno stopnjo, potem mu morajo tudi oni slediti, ki imajo tršo glavo. Moj načrt za enorazrednice je v tem zmislu sestavljen ter olajša učitelju in učencem delo; ta načrt se pa da tudi za šole, ki imajo več razredov, z ozirom na ureditev snovi po stopnjah porabiti.

Računstvo smemo primerjati s poslopjem, sestavljenim iz predstav, ki segajo druga v drugo. Kdor torej postavlja tako poslopje, mora zaporedoma predstavo predstavi privedati, ne da bi katero preskočil, in te predstave trdno drugo z drugo zvezati. Zato pa je potreba mnogokratnega ponavljanja, da pridobivamo cele slike posameznih delov in celo sliko vsega poslopja. Tako n. pr. bi za gornji primer vselej, kadar preidemo na novo stopnjo, vse prejšnje stopnje zaporedoma na kratko ponavljali in temu ponavljanju pridjali novo stopnjo.

3. pomota: Pri pouku iz računstva premalo skrbimo za izdatno prisvojitvev dekadične sestave števil.

(Dalje prih.)

0 pravopisju v slovenski ljudski šoli.

(Spisal Janko Leban.)

(Konec.)

5. šolsko leto.

1. Nareka besed z r-vokalom. (Brdo, brzda, krst itd.)

2. Nareka besed, v katerih ima e svoj polni in čisti glas in ga je zato tudi treba pisati. N. pr. Jernej, merski, primerjam, večernice.

3. Gibljivi poluglasnik se ohrani tudi, če bi sledilo preveč tihnikov zapored (navadno že po 2 tihnikih); n. pr. Ciper — ciperski; Oger — ogerski; mojster — mojsterski; Koper — koperski.

(Vse take in enake besede se lahko uporabljajo v primernih stavkih za narekovanje).

4. Z veliko začetno črko pišemo zaimke v pismih, s katerimi nagovarjamo dotično osebo, ki ji pišemo. (Jaz pravim otrokom: Pišemo z veliko zato, da tistega počastimo, komur pišemo.) Takisto velja pri naslovih na velike dostojanstvenike; n. pr. Vaša cesarska Visokost! Vaša škofovska Milost!

5. Za c, č, š, šč, ž, j, lj, nj se pokazuje e namesto o (Ta stvar sodi prav za prav v slovnico. Jaz svojim otrokom to tako preprosto pojasnim: C, č, š . . . imajo tako moč — kaj pa da slovniško moč — da v sklanjavi izpreminjajo o v e. Otroci to dobro umejo in mi jako dobro pogajajo dotične sklone, recimo: Učencem, učencema (ne: učencom, učencoma).

6. Od osebnih in družinskih imen izpeljani svojilni pridevniki se pišejo z veliko začetno črko; n. pr. To je Janezova suknja. To je Levstikova slovnica. — Pridev-

niki pa, ki so izpeljani iz drugačnih lastnih imen, se pišejo z malo začetno črko; n. pr. To so učitelji logaškega okraja. Ta gospod je goriški župan.

7. Z veliko pišemo tudi pridevniške pristavke, ki s svojim imenom zrastejo v eno celoto, v en pojem. N. pr. Ferdinand Dobrotljivi, Rudolf Habsburški.

8. V lastnih imenih, ki so iz pridevnika in samostalnika, ki sam zase ni lastno ime, rabimo le v prvi besedi veliko začetno črko. N. pr. Gorenja vas; Stari trg; Novo mesto.

Tu so mi nekateri gg. tovariši ugovarjali, češ da naj bi se pisalo skupaj: Staritrg, ali pa vsaj Stari Trg. Povdarjalo se je tudi, da vlada sama želi poslednjo pisavo; zato da se bere tudi na zidu pri Logatcu „Cerkovska Vas“. Jaz sem seveda zahteval stroge doslednosti in edinosti v tem obziru, priporočujoč, da poslušajmo in se klanjajmo v tem obziru p. St. Škrabcu, ki uči tako, kakor poročam jaz. Po konferenciji sem pa vendar še pisal g. patru, ga proseč, kako sodi on. Na to sem dobil sledeče pojasnilo: „Stariterg bi bilo prav, ako bi pisali tudi stariče, staramati i. t. d. Vi ste bili torej po pravici zoper tako pisavo. Ako Vam vlada ukazuje pisati Cerkovska Vas, pišite, ker to slovenščini nič ne škoduje. Kompetentna vlada v tem seveda ni in taka pisava sama na sebi neopravičena, ker Vas ni lastno ime, temuž obe besedi skupaj. Zakaj ni vlada pomislila, da pišejo tudi Nemci le Kirchdorf, ne Kirch-Dorf?“

6. šolsko leto.

1. Razlogovanje po črkah.

a) Po tem se tihnik med dvema samoglasnikoma jemlje k drugemu zlogu, n. pr.: go-ba, so-va, ke-pa.

b) Kakor stojita dva različna tihnika med dvema samoglasnikoma, jemljemo prvega k prvemu, drugega k drugemu zlogu; n. pr.: or-li, ječ-men, per-ce.

2. Ko je sredi besede več različnih tihnikov, jih krojimo kakor v govoru, ločivši deblo od pritklin; n. pr.: list-ki, konj-ski, ljud-stvo.

3. Sestavljenke ločevamo po njih sestojnih delih; n. pr.: boso-nog, nad-učitelj, kolo-vodja.

4. Biva li prvi zlog kake besede iz edinega samoglasnika, bolje, da se ne loči. N. pr.: oče, oko, idi (ne: O-če, o-ko, i-di.)

5. Izjemno razlogovanje se pokazuje v nastopnih besedah: gro-zdje, poo-stri-ti; bi-strost; čvr-stev; boga-stvo; člove-štvo.

6. Kdaj se piše v družilniku z in kdaj s? (To pravilo, ki ga najdemo v vsaki slovnici, naj si prisvoje otroci le bolj praktično, ker dotično teoretično pravilo je presuhoparno in kmalu izgine iz spomina. Jeziški čut ali — če hočete — uho naj otrokom pove, kdaj se piše z in kdaj s; n. pr.: z bratom, s palico i. t. d.)

7. Narekovati besede z j, ki se glasi kot i; n. pr.: pij, lij, umij i. t. d.

8. Narekovati besede, ki se začenjajo s s, z, iz, vs, v, u.

9. Ostala bistvena in nebistvena ločila.

10. V lastnih imenih, ki so iz pridevnika in samostalnika in ob katerih je že samostalnik sam lastno ime in se mu pridevnik spredaj pristavlja le zaradi razločevanja, v tem primeru se pišeta obe besedi z velikima začetnima črkama; n. pr.: Škofja Loka, Ilirska Bistrica, Male Lašice, Velike Lašice.

11. Podobno se pišejo tudi krajna imena, sestavljena iz Šent ali kakor piše p. Škrabec:

a) Šant, (ker je iz latinskega sanctus) in imena svetnika, ako sta ohranjeni ne nadalje okršeni obe besedi; n. pr.: Šant Jakob, Šant Jarnej.